

SKUP 2001 – 35

Prosjekt: Kjøttjukset
Medarbeider: Aud Jøran Kalfoss og Håkon Haugsbø
Publikasjon: Forbrukerinspektørene NRK
Publisert: November 2001
Medium: Fjernsyn
Tema: Forbruker

Metoderapport fra journalistene Aud Jøran Kalfoss og Håkon Haugsbø

Kjøtt- jukset

Forbrukerinspektørens
dokumentasjon av
svindel med storfe-kjøtt
importert fra Afrika

Publisert i Forbrukerinspektørene, NRK1, 21. november og 28. november 2001

1. INNLEDNING:

Onsdag 21. november 2001 satte Forbrukerinspektørene (FBI) søkelyset på importen av storfe-kjøtt fra Afrika, den såkalte MUL-importen (Minst Utviklede Land).

Redaksjonen kunne etter et halvt års arbeid dokumentere at billig storfe-kjøtt fra Namibia og Botswana ble utgitt for å være norsk.

All opphavsmerking ble etter ankomst til Norge fjernet. Kjøttet fremsto ikke lenger som afrikansk da det ble tatt imot av produksjonsbedriften.

Reportasjene i FBI viste at ulovlighetene har pågått over tid. En produksjonsbedrift som Ringøen AS kan tjene flere hundre tusen kroner per uke på å bruke afrikanske råvarer til å lage for eksempel kjøttdeig av ”garantert norske produkter”.

Reportasjene satte fokus på en prispresset bransje som systematisk bryter loven og misbruker forbrukernes tillit til å oppnå økonomisk fortjeneste. FBI avdekket også hvordan importøren og landets største transportselskap er med på svindelen.

Etter at den første av to reportasjer ble sendt gikk Statens Næringsmiddeltilsyn (SNT) til politianmeldelse av de omtalte forholdene. Økokrim har nå bedt Romerike Politidistrikt om å etterforske saken.

SNT tok også beslag i 21 tonn umerket storfe-kjøtt fra Afrika, som senere måtte destrueres fordi det var ulovlig pakket.

Landbruksminister Lars Sponheim reagerte meget sterkt på opplysningene i FBI, og sa at tillititen til norsk kjøttbransje etter dette måtte gjenopprettes.

Medieomtalen førte til at Spis-kjeden var nær ved å miste en milliardkontrakt med Rimi Norge. Spis-kjeden, som garanterer norske råvarer, satte umiddelbart i gang intern gransking på Ringøen – og har etter press fra Rimi Norge engasjert Det Norske Veritas for å foreta en uavhengig gransking av rutinene ved Ringøen.

2. BAKGRUNN FOR PROSJEKTET:

Saken startet i mai, med noen få linjer i en av de mange e-postene som hver dag blir sendt til Forbrukerinspektørene. I Oslo-området skulle følgende ha skjedd:

"... storfe-kjøtt fra Afrika blir strippet for all merking som forteller at dette kommer fra Botswana..."

Opplysningene var meget interessante. Men sparsommelige. Vi fikk vite at en containerlast hadde blitt pakket om, merkene fjernet, og kjøttet lagt i stålgrinder med svart plast, og så sendt videre til en navngitt produksjonsbedrift. Men hvor dette hadde skjedd, hvem som hadde gjort det – og hvorfor, var ubesvarte spørsmål.

Et Stortingsvedtak fra 1995 åpnet for at Norge tollfritt skulle kunne importere inntil 2700 tonn storfe-kjøtt fra godkjente slakterier i Namibia og Botswana (Minst Utviklede Land). Avtalen kom istand etter et omfattende forarbeid fra norske landsbruks- og veterinærmyndigheter, som garanterte for kvalitetssikringen ved de afrikanske slakteriene. I forhold til norsk landbruksnæring var importen følsom. Men kvantumet var begrenset og formålet edelt: Ikke med tradisjonell u-hjelp, men gjennom "trade – not aid" skulle næringslivet i de fattige landene styrkes.

Det fremkom også tidlig i vårt arbeid at importkvoten på 2700 tonn aldri hadde blitt fylt. Forklaringen fra importørene var at norske forbrukere var såpass skeptiske til afrikansk kjøtt at salget aldri hadde tatt av.

Ikke før nå, i 2001. For første gang ville kvoten bli brukt opp, lenge før året var omme.

Hva hadde skjedd så brått?

3. PROBLEMSTILLINGER:

På bakgrunn av det anonyme tipset og informasjonen vi satt på, tegnet det seg følgende problemstillinger for oss:

- Hvorfor er det så godt som umulig å få kjøpt afrikansk kjøtt i butikker og restauranter?
- Hva er årsakene til at importen har økt, hvis nordmenn er så skeptiske til Afrika-kjøtt?
- Hvorfor vil ikke importørene fortelle hvem som kjøper import-kjøttet og selger det videre?
- Hvorfor blir opphavsmerkingen på import-kjøttet fjernet? Er dette lovlig?

Vi lagde følgende hypotese:

Billig afrikansk kjøtt "hvitvaskes" og selges som norsk – til norske priser.

4. METODE:

Fremgangsmåten var preget av at vi i perioder ikke visste hvordan vi skulle arbeide for å få bekreftet eller avkreftet hypotesen. Vi visste hva vi ville ha, men ikke hvordan vi skulle finne det.

Dessuten måtte vi sikre oss betydelig informasjon, dokumentasjon og kunnskap før vi kunne konfrontere de involverte. En utfordring var det også at vi lenge ikke visste hvilke av de ulike selskapene som handlet med hverandre.

4.1. Jungeltelegraf

Ved helsevernetaten i Oslo lå opplysninger om importører, eksportører, hvilke vare og land det blir handlet med . Og ikke minst; i de såkalte importvarslene fantes dato og kvantum for all import til Norge.

Men allerede etter noen få søk i importvarslene for Oslo havn, og personlig oppmøte hos veterinærkontrollen på havna, fikk vi følelsen av at vi holdt på å trå noen for nære.

For ved veterinærkontrollen ble Aud Jøran nektet innsyn i dokumentene, og regelrett kastet på dørr. Beskjeden var at vi ikke hadde noe med å snoke i deres papirer, og at det aldri før hadde vært journalister der med slike forespørsler. Juridisk seksjon i Statens Næringsmiddeltilsyn måtte kobles inn, for å grunngi med hvilken hjemmel veterinærene kunne nekte innsyn. Det fantes ingen slik hjemmel. Vi fikk fritt leide til arkivskapene.

Men like etter at vi hadde hentet ut de første rapportene ble vi oppringt av den største importøren av afrikansk kjøtt, selskapet BM Food. Deres representant Kristian Nygaard var oppbragt og mildt sagt undrende til våre undersøkelser. Han hadde altså blitt varslet av veterinærmyndighetenes mann på Oslo Havn.

Gjennom importvarslene fikk vi altså detaljert innsyn i havnetrafikken og hva som kommer sjøvegen til landet. To importselskaper gikk igjen: Holst Foods/F. W. Holst International og BM Food. Sistnevnte hadde vi allerede hatt på tråden flere ganger.

4.2. To historier:

Vi forstod da at vi ikke kunne gå videre i denne saken uten å ha en offisiell agenda, og en uoffisiell.

Den offisielle var et generelt fokus på den såkalte MUL-importen. Men den uoffisielle, og for oss mest interessante, var et spesielt fokus på hva som egentlig skjer med kjøttet før det havner i butikkene. Skulle vi i hele tatt skaffe oss bildemateriale til å fortelle en slik sak, kunne vi ikke fortelle hva vi egentlig hadde i tankene.

Samtidig med at vi startet de første opptakene foretok vi omfattende søk i Brønnøysundregistrene og fikk gjort kredittvurderinger av en rekke selskaper. Vi tok også ut profiler på et titalls styreformenn, -medlemmer og daglige ledere i de ulike selskapene, samt i de tilhørende datter- og morselskapene.

Denne delen av prosessen gav oss en tidsfrist, fordi personer som blir kredittvurdert får skriftlig melding om det i posten etter et par ukers tid.

4.3. Hvem, hva, hvor?

Etter hvert som vi gransket selskapenes økonomi og struktur, forbindelser mellom personer i ulike posisjoner og verv, adresser, postbokser og lignende, ble bildet mer og mer innfløkt.

Vi satt etter hvert på mye informasjon, men hadde store problemer med å finne sammenhengene i materialet. Og vi hadde ennå ikke funnet svaret på hovedspørsmålet: Hvem står bak? Og hvor blir merkene på Afrika-kjøttet fjernet?

Vedkommende som hadde sendt oss tipset på e-post, hadde sikret seg med en programvare som gjorde det umulig å komme i kontakt med den adressen.

Vi valgte å holde en lav profil, noe som gjorde arbeidet mer komplisert og tidkrevende.

Etter at vi framla vår offisielle vinkling om økende import og streng kvalitetskontroll, lot den største importøren, BM Food ved Kristian Nygaard, filme et skipsanløp og lossing av containere på Oslo Havn. Nygaard stilte opp til intervju, og var meddelsom om importen. Men ett spørsmål nektet han å svare på: Hvem kjøper kjøttet som blir importert? Begrunnelsen var at konkurrentene ikke skulle vite hvem firmaet handlet med.

Men senere skulle det vise seg at andre i bransjen, også konkurrentene, var vel informert om hva vi holdt på med, hvor vi hadde vært og hvem vi hadde snakket med.

Ved veterinærkontrollen på havna fikk vi etter hvert filme lossingen og prøvetakingen av to av BM Foods containere. Opptakene ble overvåket av Nygaard.

På dette tidspunktet trodde vi at det importerte kjøttet ble transportert direkte til produksjonsbedriftene, etter at veterinærene hadde godkjent det. Vi hadde også dokumenter som tydet på at BM Food hadde sitt eget transportselskap til å stå for utkjøringen. Derfor var tanken å identifisere disse bilene, og ligge på hjul fra havna og ut til bestemmelsesstedet. Vi turde ikke å spørre direkte om disse tingene, av frykt for å vekke mistanke.

4.4. Nor-Cargo.

Men, uoppfordret fortalte Nygaard at containerlasten skulle via Nor-Cargo Thermo's kjøle- og fryseanlegg på Lørenskog. BM Food brukte Nor-Cargo som speditør og overlot til transportselskapet å stå for all håndtering av lasten etter ankomst til Norge, fikk vi vite.

Siden BM Food er største importør av Afrika-kjøtt, forstod vi at det meste av import-kjøttet dermed gikk via Nor-Cargo. Ergo; det måtte være på terminalen på Lørenskog at merkene ble fjernet, og kjøttet mistet sin lovpålagte identitet!

En kveld i august dro vi derfor med fotograf opp til Nor-Cargo-terminalen. Der fant vi en søppel-container som ikke bare inneholdt papp og plast, men mange avskjærte opphavsmerker. Diskret ble containeren og dens innhold filmet. Vi sikret oss bevis for at opphavsmerking på kjøtt fra Botswana og Namibia hadde blitt fjernet ved terminalen.

4.5. Trehodet troll?

Vi hadde til nå konsentrert oss om tre selskaper: BM Food, som var det største, F.W. Holst International – og et som het Meat Trading International. Opplysningene om dette siste selskapet var derimot færre, og vanskeligere tilgjengelig. Aud Jøran hadde like fullt en sterk

følelse av at det var en sammenheng mellom de tre. Noe trehodet troll trodde ikke Håkon på, og tilla det liten vekt.

Men bildet ble klarere da vi senere filmet lossingen av kjøtt-containerne på Nor-Cargo, og BM Food's Kristian Nygaard insisterte på at det var de samme containerne vi hadde sett komme til Oslo havn. Det var det beviselig ikke, for container-nummerne var ulike.

Vi fant så ut at denne lasten ble sendt videre fra Nor-Cargo til produksjonsbedriften Ringøen AS i Kristiansand. Ikke lenger med BM Food som ansvarlig avsender, men nå med firmaet International Meat Trading som formell eier. Det viste seg å ikke være første gangen Ringøen hadde tatt imot kjøtt fra International Meat Trading.

Dessuten fikk vi fatt i papirer som viste at Int. Meat Trading delte telefon med importselskapet Holst International. At det var en kobling mellom de tre selskapene, var vi nå sikre på. Men noe bevis hadde vi ennå ikke.

Interessant var det også at International Meat Trading ble registrert samtidig som fjerning av opphavsmerking på det afrikanske kjøttet skal ha startet. Vi forstod nå hvordan det trehodede trollet opptrådte: BM Food og Holst importerte nesten hele totalkvoten fra Afrika. Og det nystartede International Meat Trading, som senere fusjonerte med Holst, kjøpte kjøtt fra BM Food og formidlet dette videre til blant andre Ringøen AS.

4.6. Avsløringen.

Inntil dette tidspunktet var vi forsiktige med hvem vi kontaktet. Spørsmål vedrørende afrikansk kjøtt kunne få noen til å lukte lunt.

Vi fortsatte overvåkingen av importen til Oslo havn, ved jevnlig å be om kopi av importvarslene. Slik visste vi hva som kom, hvorfra og hvem som importerte.

Av hensyn til kildevernet er vi forhindret fra gå mer detaljert inn i arbeidet i denne fasen.

Mandag 12. november fulgte vi et vogntog fra Mandal Bil og Transport fra Nor-Cargo-terminalen på Lørenskog, til Ringøen AS sitt anlegg i Kristiansand. Vi kjørte leigebil, påmontert et lite "spionkamera".

Ved Ringøen dokumenterte vi at bedriften klokken halv to om natten mottok et titalls tonn umerket og uemballert produksjonskjøtt fra Botswana.

5. ORGANISERING AV ARBEIDET:

Fra vi mottok tipset i midten av mai, til vi sendte første reportasje, gikk det vel seks måneder. Arbeidet ble organisert slik at Aud Jøran jobbet alene med saken til det tidspunkt vi hadde fått tilstrekkelig oversikt over importen og de sentrale aktørene. Håkon var hele tiden orientert om sakens utvikling, og diskuterte underveis framgangsmåte og de ulike problemstillingene som dukket opp.

Ved arbeid i felten, i møte med kilder, og ikke minst i konfrontasjonene var vi som regel to. Dette var avgjørende for at vi ikke skulle bli snakket rundt og forvirret av bortforklaringer og et komplisert regelverk. Den ene holdt seg i bakgrunnen og observerte, mens den andre intervjuet. Så oppsummerte vi sammen underveis.

Først etter sommerferie og sendepause, i begynnelsen av august, ble Aud Jøran og Håkon frigitt til å arbeide med saken på fulltid. Vår intergrerte fotograf Linn Therese Amundsen ble hele tiden holdt orientert og satt inn i sakens utvikling. Sammen med Håkon hadde hun ansvaret for den visuelle framstillingen av saken. Ettersom sakens avklaring lot vente på seg, måtte alle tre fra midten av august arbeide med andre store og tidkrevende prosjekter.

6. KILDER:

6.1. Kilder og kildebruk:

Kildetilfanget var stort, fra ulike sider og registre på internett, offentlige dokumenter og muntlige kilder. Mange har snakket åpent, noen har vi gitt absolutt kildevern.

Vår arbeidsstil har gjerne vært å oppsøke kildene direkte, ofte uten forvarsel. Vi har vært på mange offentlige kontorer, og vi har til ulike tider på døgnet besøkt transportterminaler, private kontorer og gateadresser som har virket interessante.

Denne arbeidsformen er mye mer tidkrevende enn å ta en telefon, men for oss har det vært avgjørende for å kunne danne oss et bilde av folk og situasjoner. Vi har villet oppleve folks direkte kommunikasjon og kroppsspråk.

Saken virket nærmest uløselig til i slutten av august. Da greide Håkon å knekke koden som gav oss tilgang til den opprinnelige tipseren. Vedkommende satt med detaljkunnskaper som bekreftet mye vi allerede visste og trodde. Vi fikk ny, og helt sentral, informasjon både om Ringøen, Nor-Cargo og virksomheten på havna. Vi har til nå ikke klart å avsløre noen feil i den informasjonen vi har fått fra denne kilden.

Også studenten som sto fram anonymt i første sending fikk tilliten vår. Ledelsen ved Nor-Cargo ga selv opplysninger om at bedriften hadde brukt arbeidskraft fra vikarbyråer, og med litt innsats klarte vi å spore opp studenten som kunne fortelle hvordan merkefjerningen hadde foregått.

Hele vår avsløring holdt på å mislykkes da en annen av våre sentrale kilder midt i oktober brøt all kontakt med oss. Det gikk nervepirrende lang tid før vi fikk svar på henvendelser, og en stund fryktet vi at det kunne ha tilstøtt kilden noe. Forklaringen var imidlertid at vedkommende hadde blitt engstelig for å bli avslørt. Men etter mye oppfølging fra oss begge ville kilden etter en stund samarbeide igjen.

6.2. Kildevern:

Arbeidet med denne saken har gitt oss en tøff leksjon i beskyttelse av kildene. Vi har ment at det er vårt ansvar å vurdere om vi setter folk i fare. Vi har hatt mange og lange kvelds- og nattsamtaler med urolige kilder. Denne delen av jobben har vært krevende og til dels vond.

Vi har som hovedregel prøvd å la kildene være uavhengig, den ene personen har ikke visst om den andre. Men vi har selvsagt opplevd at "jungeltelegrafene" i kjøttbransjen har gått foran oss, og skapt problemer.

Alle kilder har motiver. Og vi har møtt dem i ulike varianter gjennom denne saken. Det kan være ønske om hevn, økonomisk vinning, politiske motiver, å tjene rettferdigheten eller styrke seg i konkurransen med andre.

Det er vanskelig å gå nærmere inn i vurderingen av hovedkildene. Av samme grunn som det har vært vanskelig å bruke informasjon fra dem, er det vanskelig å utdype mer uten at kildevernet kommer i fare.

6.3. Åpne kilder:

Når det gjelder de åpne kildene, har vi som nevnt tidligere hatt stor nytte av offentlig tilgjengelig dokumenter, selv om det har kostet krefter å få de ulike instansene til å forstå vår rett til innsyn. Disse kildene har vært særdeles nyttige for å få kunnskap om saksfeltet, noe som har vært helt avgjørende. Vi har flere ganger opplevd at de involverte har forsøkt å lure oss med direkte feilinformasjon, og nesten lykkes.

6.3.1. Oversikt over åpne kilder:

Statens Næringsmiddeltilsyn, v/ Paul Skiaker og Gunnar Jordfald
Næringsmiddelkontrollen i Kristiansand, Romerike, Bergen, Haugesund, Oslo, Trondheim, Hedmark
Helsevernetaten, Oslo
Grensekontrollstasjonen i Oslo
Landbruksdepartementet, v/ underdirektør Harald Ribe
Havnevesenet, Oslo
Økokrim v/ Ragnvald Brekke
Utenriksdepartementet, ved seksjonen for bistand og utvikling
Gilde Norge, sentralt
Spis Norge, diverse avdelinger
NRK Brennpunkt v/Ståle Hansen
A-tekst
Odin
Brønnøysundregistrene
Dunn and Bradstreet

7. DOKUMENTASJON:

Vi sitter på en stor mengde dokumentasjon, i form av ulike dokumenter og video-opptak. Bare deler av dette ble fremvist i reportasjene.

7.1. Dokumentasjon og dilemma:

Vårt største problem i så måte var at vi satt på dokumenter vi ikke uten videre kunne legge frem i saken, fordi det kunne rette mistanke mot feil kilder, eller innskrenke tallet på mulige kilder til såpass få, at det var for risikabelt.

Vi hadde papirer som beviste at importøren International Meat Trading ved flere anledninger hadde bedt Nor-Cargo fjerne all opphavsmarkering på bestemte partier. Vi visste også at ledelsen ved Nor-Cargo hadde instruert sine ansatte til å utføre denne ”spesialoppgaven”.

7.2. Dokumentasjon og myndighetene:

Dilemmaet løste seg dagen før sending. SNT (Statens Næringsmiddeltilsyn) hadde da satt i gang undersøkelser, og hadde fått de samme dokumentene vi hadde sittet på i lang tid, og gav dem videre til oss. Det var i samtaler med FBI at SNT hadde fått såpass mye informasjon at de greide å resonnerer seg frem til hvilke bedrifter dette kunne gjelde.

Det var helt på tampen av vårt arbeid at vi gav SNT noe informasjon, slik at de skulle være i stand til å vurdere og kommentere våre avsløringer. Aud Jøran og Håkon hadde dessuten flere diskusjoner underveis. Aud Jøran følte seg sikker på sin tolking av regelverket, og at det vi hadde avdekket var svindel. Håkon var mer forvirret – og ville være sikker på at det ikke stod noe med liten skrift, som kunne slå beina under vår teori.

SNT gav oss de avklaringer vi trengte, men de anmodet oss sterkt om å gi dem innsyn i all dokumentasjon før sending. Dette ble grundig diskutert i redaksjonen. På den ene siden ønsket vi at vårt arbeid fikk konsekvenser. På den andre siden kunne vi av hensyn til vår integritet ikke samarbeide for tett med myndighetene. Vi var også redd for at saken skulle utvikle seg for mye før vi gikk på lufta.

8. DRØFTING:

8.1. Beviser og indisier:

FBI har, ved å følge det importerte kjøttet fra havna i Oslo frem til fryselageret i Kristiansand, bevist en rekke regelbrudd og ulovligheter fra importørens, transportørens – og matvareprodusentens side.

Vi har ikke kunnet dokumentere at det billige afrikanske kjøttet faktisk blir brukt i garantert norske matvarer. Vi har mange uavhengige kilder som sier det. Men beviset mangler.

Derimot har vi framskaffet så mye dokumentasjon på regelbrudd og ulovligheter i forkant av selve produksjonsprosessen. Summen av indisier etter levner etter vår mening ikke tvil om at dette er gjort i økonomisk vinnings hensikt.

Ledelsen ved Ringøen tilbakeviser alle påstander, og forklarer at det afrikanske kjøttet blir brukt i varemerker som ikke har norsk-garanti, for eksempel varemerket Ringstad.

Men hvorfor mottok de da store partier kjøtt som beviselig er strippet for all emballasje og merking som forteller hvor det kommer fra? Hvorfor lyver importøren, og sier han aldri har bedt om at kjøttet til Ringøen skal strippest? Og hvorfor sier ledelsen på Nor-Cargo at de aldri har fjernet et eneste merke, når søppel-containeren deres er full av slike? Og hvordan kan en student fortelle at han ble hyret inn for å skjære bort samtlige merker på en hel containerlast?

Vi valgte altså å fortelle den historien vi hadde tilstrekkelig dokumentasjon for, en historie som mer enn antyder at formålet med den omtalte merke-fjerningen er å tjene mer penger.

8.2. Informasjonsbransjen:

Det er enkelt å bli overkjørt av proffe folk i informasjonsbransjen – og vi ble kraftig forstyrret av pågående infomasjonsfolk det siste hektiske døgnet før sending.

Etter at første reportasje hadde blitt "trailet" på NRK1 to dager før sending, fikk vi henvendelse fra Kjøttbransjens Landsforbund (KLF), som krevde å få se reportasjen først. Dette ble avslått fordi KLF ikke var part i saken. Imformasjonsbyrået Markedskontakt AS ordnet det slik at KLF fikk fullmakt til å representere selskapene ovenfor NRK.

Etter et voldsomt påtrykk fra kjøttbransjen, informasjonsrådgivere og advokater valgte NRK's ledelse å la bransjeforeningen se reportasjen fire timer før sending.

Dette gav dem tid til å sende ut en pressemelding. Der tok Nor-Cargo på seg ansvaret for å ha gjort tre enkeltstående feil, og lovet innskjerping. Slik forsøkte bransjen å bagatellisere omfanget av jukset.

Uken etter, i forkant av reportasje nummer to, kom samme henvendelse fra KLF's medierådgivere. Denne gangen ble presset enda sterkere. Bransjens advokater henvendte seg direkte til Kringkastingssjefen, men kravet ble bestemt avvist.

Noen timer før sending av reportasje nummer to ble vi truet med erstatningskrav i milliardklassen. Programsjefen i NRKs Faktaavdeling besluttet 20 minutter før sending å ta ut en stand-up fra kjøtttdisken på Rimi, fordi den visuelle fremstillingen kunne få seerne til å tro at kjøttet på Rimi faktisk var afrikansk.

Det enorme trykket fra en samlet kjøttbransje kom overraskende. Vi var ikke forberedt på en så massiv reaksjon før reportasjene ble sendt. I ettertid kan vi diskutere hvor lurt det var å la KLF få se reportasjen i forkant.

9. AVSLUTTENDE KOMMENTAR:

9.1. Toppen av isfjellet.

Norske forbrukere har sterk tro på at norske matvarer er best. Epidemier som kugalskap og munn- og klovsyke har gjort at norske matvareprodusenter har kunnet slå politisk og økonomisk mynt på å garantere norsk opphav på produktene.

Samtidig har kundene blitt stadig mer prisbevisst. Dermed har lavpriskjeder som Rema, Rimi, Prix og Kiwi økt i omfang – og fått stor makt i markedet. De setter etter hvert premissene både for kundene – og produsentene/leverandørene. Slik har norsk kjøttbransje blitt stadig mer prispresset.

I våre reportasjer har vi fokusert på de som spekulerer i motsetning mellom forbrukerkravet til lav pris og norsk opphav. Vi mener at bedriften Ringøen, som en del av ”norsk-garanterte” Spis, har tjent store beløp på dette. Samtidig som Spis-kjeden har sikret seg gullkantede leveringavtaler med blant andre Rimi – nettopp ved å holde lav pris, og garantere ”norske råvarer”.

Vi har fått henvendelser fra hele landet etter programmene. Kilder med god kjennskap til norsk kjøttbransje har fortalt oss at denne typen svindel har pågått i årevis.

Antakelig er det slik at vi bare har hakket borti toppen av det velkjente isfjellet.

9.2. Prosjektleders kommentar:

Forbrukerinspektørene (FBI) er et magasinprogram, ikke et dokumentarprogram. Derfor har vi i utgangspunktet ikke økonomi til å bruke så mye tid og ressurser på en sak, som kjøttsaken krevde.

Saken har kostet oss veldig mye mer enn en gjennomsnittlig FBI-sak. Ikke bare har arbeidet strukket seg over flere måneder, vi har også brukt svært mye foto- og redigeringskapasitet underveis. Vi er ikke rigget for den beredskapen som kreves i denne typen sak, verken personal- eller utstyrmessig. Som prosjektleder valgte jeg allikevel å prioritere saken.

For en av FBI's målsettinger er å sette dagsorden, og å være som et viktig program. Den beste måten å oppnå det på, er å la dyktige gravende journalister drive undersøkende journalistikk. For å klare det har vi lagt om programmet fra å ha mange ”små” saker i hvert program, til å ha lengre, færre og større saker. Dette gjør at vi får fokus bort fra det å ”fyller” sendinga, over på hver enkelt sak.

Vi forsøker også å ikke legge like mye ressurser i alle saker. Vi prioriterer, og har stolper i sendinga som er mindre resurskrevende enn andre. Enkelte ”store” saker kan vi også bruke veldig kort tid på, og noen saker gjør vi uten at de involverer researcher. Dette gir oss muligheten til å ta en journalist ut av den daglige produksjonen for å konsentrere seg om en journalistisk tung sak over lengre tid.

En annen avgjørende faktor er å ha dyktige journalister i research-stillingene, og at de får mulighet til å være forskjellige på metode. Det er saken som bestemmer hvem som skal jobbe med hva, og det er stor forskjell på hvilken type sak og antall saker hver researcher leverer.

På den måten kan vi innimellom tenke så stort som man må for å lage slike saker som kjøttsaken.

I kjølevannet av kjøttsaken har vi fått to store saker i tillegg til den første hovedsaken. NRK totalt har fått mange radio- og tv-reportasjer ut av vår satsing. FBI har også satt dagsorden og blitt sitert i alle typer medier over hele landet. Redaksjonen har fått større selvtillit, og tro på at vi er viktige. Kjøttsaken har virket inspirerende på hele redaksjonen, og den har gitt oss nye erfaringer og kunnskaper i forhold til organisering av et så stort journalistisk arbeid.

Dette gjør det igjen mer attraktivt å jobbe i redaksjonen, slik at vi kan knytte til oss, og holde på, dyktige journalister. Og; prosjektlederen kommer til å være enda litt modigere neste gang det blir snakk om å prioritere en stor sak.

Tove Austad, prosjektleder FBI

10. VEDLEGG:

10.1. Video.

VHS-kopi av reportasjene i Forbrukerinspektørene 21. og 28. november 2001, samt reportasje 16. januar 2002 (blir ettersendt).

10.2. Nettsaker.

Følgende artikler publiserte på NRKs nettsider:

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/distrikt/sorlandet/nyheter/1452140.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/distrikt/rogaland/nyheter/1453118.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/distrikt/sorlandet/nyheter/1453645.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/1453497.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/1451689.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/1454278.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/distrikt/sogn_og_fjordane/nyhende/1456847.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/distrikt/sorlandet/nyheter/1464113.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/distrikt/sorlandet/nyheter/1456589.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/kanal/nrk1/fbi/1470772.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/1512402.html" }

{ HYPERLINK "http://www.nrk.no/kanal/nrk1/fbi/1576017.html" }